

A close-up photograph of a cheetah's face, looking directly at the camera. The cheetah has distinctive black stripes on its golden-brown fur and dark tear-like markings around its eyes. The background is a blurred natural setting.

Het leven als natuur- beschermers in Zimbabwe

Esther van der Meer

'Hoe ben je daar ooit toe gekomen?', is de meest gestelde vraag wanneer ik vertel dat ik de afgelopen tien jaar in Zimbabwe gewoond heb om me daar in te zetten voor natuurbescherming. Tja, waar begon het allemaal? Bij mijn liefde voor dieren die resulteerde in een studie biologie? Bij het lezen van een boek van Jane Goodall over de Afrikaanse wilde hond? Beide hebben ertoe geleid dat ik begin 2000 als vrijwilliger naar Zimbabwe ging om de Afrikaanse wilde hond te zien. Dit mondde uiteindelijk uit in een promotieonderzoek om de bescherming van deze bijzondere dieren te verbeteren. Na het afronden van dit onderzoek besloot ik, samen met mijn man, een cheetaproject op te zetten. Aan deze diersoort deed op dat moment niemand in Zimbabwe onderzoek, en er was veel onduidelijkheid over hoe het met Zimbabwe 's cheeta populatie gesteld was. En zo begonnen we aan misschien wel het grootste avontuur van ons leven.

Toen wij met de autoriteiten in gesprek gingen om te bepalen waar de meeste noodzaak voor cheeta onderzoek was, bleek al snel dat we helemaal bij het begin moesten beginnen. Na 1999 was er geen onderzoek meer gedaan naar waar de cheeta's voorkwamen, hoeveel er waren en wat voor problemen die dieren ondervonden. En dat terwijl er sinds die tijd dankzij het door de overheid geïntroduceerde 'fast track land resettlement programme' enorm veel veranderd was in het landgebruik in Zimbabwe. De grote commerciële boerderijen, waar de cheeta's van oudsher in groten getale voorkwamen, zijn onder dit programma veelal opgedeeld in kleinere stukken land voor zelfvoorzienende boeren. Dat dat de natuur en de wilde dieren op deze stukken land niet ten goede was gekomen was wel duidelijk, maar wat dat voor impact op de cheeta had gehad wist niemand.

Op zoek naar de cheeta's van Zimbabwe

'Oké, betekent dat dan dat we moeten kamperen?', vroeg mijn man met een bedenkelijk gezicht toen ik hem voorstelde om de cheeta populatie van Zimbabwe in kaart te brengen. Het antwoord was 'ja', want om dit te kunnen doen moesten we het hele land doorreizen om mensen te interviewen die ons iets over de wilde dieren in hun gebied konden vertellen. Zijn gezicht betrok, aan kamperen heeft hij namelijk een enorme hekel. Natuurlijk besloot hij »

Kamperen in de natuur.

desondanks om met mij mee te reizen. Gelukkig maar, want naast dat het veel gezelliger is om zo'n avontuur samen aan te gaan, is hij automonteur en heeft hij onze Landrover meerdere malen weer op weg geholpen. En zo gingen we, met een volgepakte auto en studenten van de Zimbabwaanse universiteit waaraan ik verbonden was, op pad.

Zimbabwe is opgedeeld in 61 districten; we wilden van district naar district reizen om daar de mensen die voor wild en natuur verantwoordelijk zijn te interviewen. Echt plannen kun je dit soort activiteiten niet want in bureaucratische dictatoriale landen als Zimbabwe nemen mensen niet snel beslissingen en dus weet je nooit hoeveel tijd je kwijt bent met het verkrijgen van toestemming. Daarnaast wisten we van tevoren niet hoeveel mensen we moesten interviewen om een goed beeld van de stand van zaken te krijgen. Uiteindelijk zijn we drie jaar rond de zes maanden per jaar op pad geweest.

In die jaren hebben we honderden mensen geïnterviewd, variërend van National Park rangers tot lokale bevolking. We hebben op de meeste vreemde plekken ons tentje opgezet, midden tussen de koeien en geiten in een lokaal dorp, ergens naast een kantoor van de autoriteiten in een stadje of gewoon in de natuur. Onveilig hebben we ons nooit gevoeld, iedereen heeft ons altijd met open armen en gepaste nieuwsgierigheid ontvangen. Soms kwamen we op plekken waar mensen in geen jaren een auto hadden gezien. Altijd zorgden we voor entertainment, vooral in de lokale dorpen. Niet alleen zorgde onze persoonlijke aanwezigheid voor hilariteit, want 'kijk die blanke mensen een tent opzetten en de afwas doen', en 'oh ze gaan echt ook water halen bij onze waterpomp'. Maar we brachten ook letterlijk entertainment omdat we in onze auto 220 V, een projector en een cheeta dvd hadden en dus op elke wilde muur een film af konden spelen.

Het conflict tussen mensen en wilde dieren

Het interviewen van al deze verschillende mensen leverde veel inzichten op. Want ja, natuurlijk ben je niet blij met wilde dieren als je straatarm bent en het wild je enige bezit, vee en mais, opeet. En dus is het een hele opgave om mensen en wilde dieren in harmonie samen te laten leven. Eén manier waarop dat geprobeerd wordt is door ervoor te zorgen dat de lokale bevolking niet alleen maar nadelen maar ook voordelen van wilde dieren heeft. Zo zijn de meeste districten waar wilde dieren voorkomen onderdeel van het zogenaamde 'Communal

Areas Management Programme for Indigenous Resources' (CAMPFIRE). Onder CAMPFIRE wordt er rond de lokale dorpen door professionele jagers met cliënten gejaagd. De bevolking ontvangt zowel het vlees als een percentage van het geld dat met de jacht en de lease van het jachtgebied verdiend wordt en kan zo een school of kliniek bouwen. Dit programma is door de politieke situatie en corruptie in Zimbabwe op veel punten voor verbetering vatbaar, maar feit is dat met deze voordelen mensen meer bereid zijn met de nadelen van wilde dieren te leven.

En dat betekent dat ik, ondanks dat ik niet begrijp wat er leuk is aan het doodschieten van een dier, heb moeten accepteren dat jacht (zolang het ethisch en duurzaam gebeurt) een belangrijke rol speelt in de natuurbescherming. Niet alleen onder CAMPFIRE maar ook omdat er voor de jacht grote stukken land gereserveerd worden die anders als leefgebied voor wilde dieren verloren zouden zijn gegaan. Dit zijn vaak gebieden die moeilijk begaanbaar zijn en geen hele mooie savannes of andere kenmerken hebben die aantrekkelijk zijn voor fotografisch toerisme. Jagers komen om te jagen, niet om aan een zwembad te liggen. Daardoor zijn ze vaak een stuk minder veeleisend dan fotografische toeristen die voor hun duurbetaalde vakantie toch een bepaalde luxe verwachten.

In de meeste gevallen wordt er met jagen meer verdiend dan met fotografisch toerisme. En dus maken veel landen grote stukken grond beschikbaar voor de jacht. In Zimbabwe is 12,7% van het land gereserveerd voor fotografisch toerisme en 16,6% voor jachttoerisme. Als natuurbeschermer kun je je dus niet alleen richten op de bescherming van de gebieden die voor fotografisch toerisme gebruikt worden, ook de gebieden die voor de jacht gebruikt worden zijn van groot belang voor het behoud van wilde dieren. Al is het alleen maar om die dieren in de gelegenheid te stellen om, door de jachtgebieden als tussenstappen te gebruiken, van het ene nationale park naar het andere te kunnen lopen. Dat wordt met het toenemende aantal mensen, dorpen, akkers en vee steeds moeilijker.

Naast dat het om de tolerantie van mensen voor wilde dieren te vergroten van belang is dat ze er voordeel van hebben, is het ook van belang om de nadelen te minimaliseren. Dat kan door bijvoorbeeld beter op je vee te passen, want dat een leeuw een koe die 's nachts ver- >>

dwaald door de bosjes loopt als gemakkelijke maaltijd ziet, is natuurlijk niet zo gek. Er zijn heel veel organisaties die zich ervoor inzetten om het conflict tussen wilde dieren en mensen te verminderen. Bijvoorbeeld door mensen vroegtijdig te waarschuwen dat er een leeuw in de buurt is waardoor ze die dag hun koeien in een ander gebied kunnen laten grazen, maar ook door met behulp van rode peperplanten rond de akkers olifanten af te schrikken zodat die niet het mais opeten. Dit lost niet alle problemen op maar kan de problemen wel verminderen.

Zimbabwe's cheeta populatie na landhervorming

Na ruim 40.000 km rijden, op honderden plaatsen ons tentje opzetten en meer dan 1200 mensen interviewen is duidelijk dat de cheetapopulatie, door het 'fast track land resettlement programme' ingezette verlies van leefgebied, drastisch achteruit gegaan is. Eind jaren 90 waren er zeker 1500 cheeta's in Zimbabwe, vandaag de dag zijn dat nog 150-170 volwassen dieren. Sinds 1999 is de cheeta 62% van zijn oorspronkelijke leefgebied kwijtgeraakt. Waar vroeger de meerderheid (80%) voorkwam op de commerciële boerderijen, zijn cheeta's nu nog voornamelijk te vinden in beschermde natuurgebieden (85%). Hierdoor komt conflict tussen mensen en cheeta's nauwelijks voor.

Dat betekent dat de natuurbeschermingsstrategie, die van oudsher gericht was op het verminderen van conflict tussen commerciële boeren en cheeta's, aangepast moet worden. Cheeta's hebben, dankzij hun enorme territoria (200-1000 km²), uitgestrekte gebieden nodig om te overleven. Het is, met de schaarse middelen die we voor natuurbescherming hebben, van belang dat we prioriteiten stellen en ons richten op die gebieden en populaties die de grootste kans op succes m.b.t. natuurbescherming bieden. Er zijn drie relatief grote cheeta-populaties die in natuurgebieden voorkomen die in verbinding staan of in verbinding gesteld kunnen worden met andere natuurgebieden in Zimbabwe en omliggende landen. Het adequaat beschermen van deze gebieden zal ook de bescherming van andere wilde dieren ten goede komen. Naast het beschermen van het leefgebied van de cheeta willen we ook dat het aantal cheeta's dat in Zimbabwe levend of als jachttrofee verhandeld mag worden van 50 teruggebracht wordt naar vijf of, liever nog, naar nul.

Internationaal (onder CITES) is de toestemming om in Zimbabwe op cheeta's te jagen ooit gegeven met het idee dat als de commerciële boeren voordeel hadden van de cheeta's ze

Waar mensen en dieren samen komen ontstaan als snel problemen.

Een interview in het lokale dorp trekt altijd veel bekijks.

Water halen in een lokaal dorp.

toleranter zouden zijn en de dieren op minder groten schaal illegaal zouden doden. Nu er amper nog conflict is tussen cheeta's en mensen, is de noodzaak voor het bejagen en vangen van cheeta's niet langer aanwezig. Hoewel er sinds Zimbabwe toestemming heeft gekregen nooit in grote getale cheeta's verhandeld zijn, zouden we graag zien dat deze optie niet langer bestaat en zullen hiervoor druk uitoefenen op de Zimbabwaanse autoriteiten. Of dit uiteindelijk voldoende zal zijn om de cheeta voor uitsterven te behoeden weten we natuurlijk niet. Wel is het zo dat er dankzij ons onderzoek internationale druk is om de natuurbeschermingsstatus van de cheeta van 'kwetsbaar' naar met uitsterven bedreigd' te verhogen. Vooral omdat het heeft laten zien hoe kwetsbaar een diersoort is die in groten getale buiten de beschermde gebieden voorkomt.

Laten we met z'n allen de natuur beschermen

'Wat kunnen wij hier doen aan het beschermen van de cheeta's in Afrika?' is een vraag die mij vaak gesteld wordt. Om de cheeta in Afrika te beschermen kun je natuurlijk financiële ondersteuning verlenen aan organisaties die zich daarvoor inzetten. Maar wat belangrijker is, is om je te realiseren is dat het verhaal van de cheeta in Afrika in feite hetzelfde verhaal is als het verhaal van de lynx in Spanje of de wolf in Duitsland (en binnenkort misschien wel Nederland). Overall ter wereld geeft het samenleven van mensen en dieren conflict omdat onze belangen boven de belangen van de dieren gesteld worden. 'Ja, maar jij vindt dieren belangrijker dan mensen' wordt mij vaak naar het hoofd geslingerd. Wat mij aan deze stelling verwondert is dat veel mensen zichzelf los zien van de natuur. En dat is een fout, wij zijn uiteindelijk onderdeel van hetzelfde systeem als de dieren. Als we de natuur en dieren om ons heen vernietigen, vernietigen we uiteindelijk ook onszelf. En dus is het van belang dat we met elkaar goed voor de prachtige natuur om ons heen zorgen. Of dat nou is door je als natuurbeschermer in Zimbabwe in te zetten voor het behoud van de cheeta of door in Nederland groene energie te nemen, lid te worden van een natuurbeschermingsorganisatie of vaker de fiets te pakken, iedereen kan op zijn of haar manier een steentje bijdragen.

«